

**ЗВІТ
ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ**

«Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки»

ЗМІСТ

ВСТУП

1. Зміст та основні цілі Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки (далі – Програма), її зв'язок з іншими документами державного планування	5
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогностні зміни цього стану, якщо Програма не буде затверджена	6
2.1. Стан атмосферного повітря.....	6
2.2. Стан водних ресурсів	8
2.3. Поводження з відходами	11
2.4. Земельні ресурси та ґрунти	14
2.5. Рослинний і тваринний світ	16
2.6. Аналіз захворюваності населення	21
2.7. Аналіз впливу Програми на клімат	23
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які можуть зазнати впливу	25
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом.....	29
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	30
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	32
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків, зумовлених реалізацією Програми.....	33

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).....	34
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	35
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності).	36
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10 цієї частини, розраховане на широку аудиторію	36
Додаток 1. Список використаної літератури	39
Додаток 2. Склад робочої групи з проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки	40

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і схем дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) - це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Проведення СЕО застосовується як системний процес для всебічного оцінювання на етапі планування проєкту документу державного планування, що передбачає визначення можливих негативних наслідків реалізації проєкту, розгляд в разі потреби можливих альтернатив реалізації цілей проєкту, визначення заходів з пом'якшення негативних наслідків та їх інтеграцію до документу державного планування.

1. Зміст та основні цілі Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки (далі – Програма), її зв'язок з іншими документами державного планування.

Основною метою прийняття та реалізації Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки (далі – Програма) є створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, забезпечення зайнятості населення, підвищення конкурентоспроможності продукції малих і середніх підприємств.

Досягнення головної мети програми здійснюватиметься шляхом реалізації заходів Програми за такими напрямками:

I. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва.

II. Популяризація підприємницької культури, розвиток підприємницьких навичок.

III. Підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва.

Реалізація Програми буде сприяти поступовому збільшенню питомої ваги зайнятих у малому та середньому бізнесі в загальному обсязі працездатного населення області, створенню нових робочих місць, зменшенню рівня безробіття та зниженню соціальної напруженості у регіоні, підвищенню рівня доходів у цьому секторі економіки до середнього значення показника по області, створенню сприятливого середовища для розвитку конкуренції, підвищенню ефективності підготовки, перепідготовки кадрів для сфери малого та середнього підприємництва, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності малих та середніх підприємств та отриманню запланованих надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Підставою для розробки Програми є Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні».

Програму розроблено з урахуванням завдань та положень:

законів України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» та «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;

Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна»;

Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695;

Плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 липня 2020 року № 853-р;

Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, затвердженої розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17 лютого 2020 року № 147/5-20;

Плану заходів з реалізації у 2021 – 2023 роках Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, затвердженої розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17 лютого 2020 року № 147/5-20.

Програма враховує головні державні пріоритети екосистемного підходу та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування, які визначені, зокрема:

Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII;

регіональними природоохоронними програмами, серед яких:

Регіональна програма формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019-2022 роки, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 19.03.2019 № 300/5-19;

Регіональна програма моніторингу стану довкілля в Донецькій області на період 2020-2024 роки, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2019 № 20/5-20;

Міжвідомча регіональна програма «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020-2025 роки», затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2019 № 21/5-20.

Враховуючи відсутність методологічно-статистичної бази для прогнозування ситуації по всій території області, **розроблення програмних пріоритетів та завдань здійснено по територіях, підконтрольних українській владі.**

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програма не буде затверджена.

2.1 Стан атмосферного повітря

Найгострішою екологічною проблемою Донецького регіону, яка вимагає якнайшвидшого вирішення, є забруднення повітряного басейну.

За даними Головного управління статистики у Донецькій області, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за 2019 рік становлять 773,2¹ тис. т (31,5 % від загальних викидів по Україні) що на 2,1% менше, ніж за 2018 рік.

---

¹ Без урахування території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження

Характеризуючи стан атмосферного повітря у цілому по Донецькій області, необхідно відзначити деяке його поліпшення і стабілізацію рівнів забруднення протягом 2012-2015 років, адже багато промислових підприємств знизили свою потужність, а деякі взагалі зупинили роботу. Протягом 2016 року спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне по відношенню до попередніх років внаслідок збільшення потужності підприємств, морального старіння та фізичного зношення пилогазоочисного устаткування. Зниження кількості викидів у 2017 році обумовлене відсутністю інформації по території, непідконтрольній українській владі. У 2018 році спостерігається незначне збільшення викидів по відношенню до 2017 року, що пов'язане з нарощуванням потужності промислових підприємств та переходом з газу на альтернативні види палива (зокрема на вугілля різних марок). Зменшення кількості викидів забруднюючих речовин у 2019 році пов'язане з виконанням підприємствами природоохоронних заходів, спрямованих на зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в області¹ залишаються підприємства вугільної промисловості, металургії та підприємства-виробники електроенергії. Отже, найбільше забруднення атмосферного повітря спостерігається саме в тих містах та районах, де розташовані підприємства цих видів діяльності. Зокрема, у 2019 році в атмосферне повітря м. Маріуполь всього викинуто 330,1 тис.т забруднюючих речовин; м. Курахове – 131,8 тис.т; м. Покровськ – 53,8 тис. т; м. Добропілля – 28,9 тис.т; м. Вугледар – 28,6 тис.т; Бахмутського району – 82,3 тис.т; Мар'їнського району – 32,2 тис.т; Слов'янського району – 61,6 тис.т.

Однією з основних причин надмірних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря є моральне старіння та фізичне зношення технологічного та пилогазоочисного устаткування, що не відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Станом на 01.01.2020 в Донецькій області діють пости спостереження за станом атмосферного повітря: Краматорська лабораторія спостереження за забрудненням атмосферного повітря Донецького регіонального центру з гідрометеорології (4 стаціонарні пости спостереження у м. Краматорськ та 2 стаціонарні пости спостереження у м. Слов'янськ) та Маріупольська гідрометеорологічна обсерваторія Донецького регіонального центру з гідрометеорології (5 стаціонарних постів спостереження у м. Маріуполь).

Оцінка стану забруднення атмосферного повітря проводиться шляхом порівняння вмісту забруднювачів з відповідними гранично допустимими концентраціями (ГДК) речовин у повітрі населених міст: ГДК середньодобовими (ГДК_{с.д.}) і з ними порівнюють середні концентрації та максимально разовими (ГДК_{м.р.}), з ними порівнюють разові максимальні концентрації шкідливих речовин.

Протягом 2019 року зафіксовано перевищення середньорічних концентрацій забруднюючих речовин по містах:

1) Маріуполь: завислі речовини – 1,06 ГДК_{с.д.}, діоксид азоту – 1,5 ГДК_{с.д.}, фенол – 2,0 ГДК_{с.д.}, формальдегіду – 7,0 ГДК_{с.д.};

2) Краматорськ: діоксид азоту – 1,25 ГДК_{с.д.}, фенол – 1,3 ГДК_{с.д.}, формальдегіду – 2,3 ГДК_{с.д.};

3) Слов'янськ: діоксид азоту – 1,0 ГДК_{с.д.}, фенол – 1,3 ГДК_{с.д.}, формальдегіду – 2,0 ГДК_{с.д.}

Спостереження проводились за найбільш розповсюдженими забруднювачами: пилю (завислі речовини), діоксиду азоту, діоксиду сірки, оксиду вуглецю, фенолу, фториду водню та формальдегіду.

Найбільш забрудненими на сьогоднішній день в Донецькій області є міста Маріуполь, Покровськ, Добропілля. Підприємства цих міст викидають щорічно найбільшу кількість забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Ймовірний стан атмосферного повітря, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткове техногенне навантаження на атмосферне повітря в межах області. Можна зробити висновок, що у разі незатвердження Програми стан атмосферного повітря залишиться незмінним.

2.2 Стан водних ресурсів

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Площі, зайняті водними об'єктами, складають 42,3 тис.га, в тому числі під річками та струмками – 5,6 тис.га, ставками та штучними водоймами – 32,9 тис.га, лиманами – 1,9 тис.га, іншими водоймами – 1,9 тис.га.

Територія області розподілена в межах річкових басейнів: Дону – 30,2%, Дніпра – 28,5%, Приазов'я – 41,3%.

Водокористування та водовідведення

За даними державної звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) водокористування у 2019 році в Донецькій області здійснювали 677 водокористувачів, у тому числі по галузях економіки: промисловість – 144 (21%), сільське господарство – 358 (53%), з них 254 водокористувача рибного господарства, які здійснюють використання води без її вилучення (71% від сільськогосподарської галузі), комунальне господарство – 81 (12%), інші галузі – 94 (14% від загальної кількості водокористувачів по галузях).

Об'єм забору води з природних водних об'єктів (поверхневі, у т.ч. морська вода та підземні водні ресурси) у 2019 році складав 1791,0 млн м³.

Співвідношення забору води по основних суббасейнах складає: р. Сіверський Донець – 1060,2 млн м³ (59%), басейн річок Приазов'я – 152,6 млн м³ (8,5%), басейн р. Самара (Нижній Дніпро) – 87,3 млн м³ (5 %) та Азовське море – 490,5 млн м³ (27,5%) від загального забору води по області.

Забір води провідними галузями економіки

Промисловість. На її долю приходиться 61% (1089 млн м³) забору води з природних водних об'єктів Донецької області, у тому числі підприємствами чорної металургії – 53,1% (578,1 млн м³), електроенергетики 41% (446,4 млн м³), вугільної промисловості 5,5% (59,74 млн м³), машинобудування – 0,3% (3,29 млн м³), промбудматеріалів та харчової промисловості – 0,1% (1,39 млн м³).

Комунальне господарство. На долю цієї галузі приходиться 34% (614,4 млн м³) загального забору води з природних водних об'єктів області.

Головним підприємством, яке здійснює забір води з поверхневих водних об'єктів (р. Сіверський Донець) для забезпечення водою споживачів по каналу Сіверський Донець-Донбас, є РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу». У 2019 році забір води цим підприємством склав 492,7 млн м³ (80% від забору по галузі та 41% від забору прісної води по області).

Сільське господарство. На долю цієї галузі припадає 0,6% (10,71 млн м³) забору води з природних водних об'єктів Донецької області.

Використання води на потреби. У 2019 році на території Донецької області було використано 760,9 млн м³ води, у тому числі на потреби: питні і санітарно-гігієнічні – 98,81 млн м³ (13%), виробничі – 648,9 млн м³ (85,3%), зрошення – 7,95 млн м³ (1%), сільгоспводопостачання – 1,85 млн м³ (0,3%), інші потреби – 3,33 млн м³ (0,4 %).

Забруднення поверхневих вод

Кількість підприємств, які здійснюють скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти Донецької області, у 2019 році складала 113 об'єктів (17% від загальної кількості водокористувачів).

Об'єм скиду становить 1145,0 млн м³, у тому числі по категоріях якості:

- без очистки – 0,119 млн м³ (0,01%),
- недостатньо очищені – 45,21 млн м³ (4%),
- нормативно чистих без очистки – 832,1 млн м³ (73%),
- нормативно очищені на очисних спорудах – 207,4 млн м³ (18%).

Таких, що не мають категорії (шахтно-кар'єрні, колекторно-дренежні) – 60,58 млн м³ (5%).

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Загальна потужність очисних споруд в Донецькій області у 2019 році складала 854,4 млн м³, у тому числі перед скидом у водний об'єкт – 695,9 млн м³.

Басейн р. Сіверський Донець

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець на території Донецької області за даними державної звітності за формою 2ТП - водгосп (річна) у 2019 році було скинуто 27,4 тис.т забруднюючих речовин (без сухого залишку).

Басейн річок Приазов'я

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів басейну річок Приазов'я за даними державної звітності за формою 2-ТП водгосп (річна) у 2019 році було скинуто 82,3 тис.т забруднюючих речовин (без сухого залишку).

Азовське море

Зі зворотними водами до Азовського моря за даними державної звітності за формою 2-ТП водгосп (річна) у 2019 році було скинуто 28,8 тис.т забруднюючих речовин (без сухого залишку).

Басейн р. Самара

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів басейну р. Самара за даними державної звітності за формою 2-ТП водгосп (річна) у 2019 році було скинуто 3,9 тис.т забруднюючих речовин (без сухого залишку).

Основні забруднювачі водних об'єктівБасейн р. Сіверський Донець

В межах Донецької області негативний вплив на формування якості вод р. Сіверський Донець мають скиди підприємств безпосередньо в р. Казенний Торець та його основний приток – Кривий Торець.

В басейн річки Казенний Торець здійснюють скиди 45 підприємств з загальним об'ємом скиду – 492,4 млн м³, з них 3,4% (16,6 млн м³) забруднених.

Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну р. Казенний Торець є підприємства: Горлівське, Мирноградське, Костянтинівське, Торецьке і Дружківське ВУВКГ, Донецьке РВУ та РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу», на які приходить 97% від скиду забруднених зворотних вод по басейну. Скид шахтно-кар'єрних вод без категорії у басейні склав 17,5 млн м³ (4% від скиду по басейну).

Значний вплив на формування якості води у р. Сіверський Донець має р. Бахмутка. У басейн р. Бахмутка здійснюють скид 12 підприємств з загальним об'ємом скиду 3,51 млн м³, з яких 0,24 млн м³ (7%) забруднених зворотних вод, скид шахтно-кар'єрних вод без категорії у басейні склав 0,388 млн м³ (11 % від скиду по басейну).

Басейн річок Приазов'я та Азовського моря

Аналіз скиду зворотних вод показує, що найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється до Азовського моря – 69% від загального скиду по басейну (490,6 млн м³) та водних об'єктів басейну р. Кальміус – 29% (170,9 млн м³), з яких безпосередньо до р. Кальміус скидається 115,3 млн м³ (67 % від скиду до басейну р. Кальміус).

95% скиду забруднених зворотних вод від загального скиду по басейну здійснюються комунальними підприємствами КП «Компанія «Вода Донбасу».

Басейн р. Дніпро (басейн р. Самара)

79 % (2,73 млн м³) загального скиду забруднених зворотних вод по басейну здійснюються Селидівським, Добропільським та Волноваським ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу». Скид шахтно-кар'єрних вод без категорії у басейні склав 34,95 млн м³ (76 % від скиду по басейну).

Якість поверхневих вод

У 2019 році Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів державний моніторинг поверхневих вод здійснювався в суббасейні річки Сіверський Донець відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 (із змінами) та від 19.09.2018 № 758, в т.ч. діагностичний моніторинг масивів поверхневих вод з метою встановлення їх хімічного стану в рамках розробки Плану управління річковим басейном Дону.

Державний моніторинг поверхневих вод в Донецькій області здійснювався у 14 пунктах моніторингу на річках Сіверський Донець, Казенний Торець, Кривий Торець, Сухий Торець, Бичок (Клебан-Бик) та Бахмутка. Вимірювання здійснювались за 37 показниками, в т.ч.:

- фізико-хімічними (у районах поверхневих питних водозаборів) – 12 показників: температура, розчинений кисень, мінералізація, водневий показник, біологічне споживання кисню, хімічне споживання кисню, азот загальний, азот амонійний, азот нітритний, азот нітратний, фосфор загальний, форфор ортофосфатів;

- забруднюючими речовинами для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод – 9 показників: кадмій, свинець, ртуть, нікель, ДДТ, α -гексахлорциклогексан, трифлуралін, атразін, сімазін;

- специфічними для суббасейну Сіверського Дінця – 6 показників, в т.ч. 3 – визначеними на основі скринінгу: прометрін, цинк, жорсткість; 3 – речовини, що скидаються до поверхневих водних об'єктів у великій кількості: марганець, мідь, хром заг.;

- додатковими речовинами для питних пунктів моніторингу – 10 показників: зважені речовини, сульфати, хлориди, залізо заг., кобальт, СПАран., алюміній, кальцій, магній, нафтопродукти.

В цілому за результатами спостережень у 2019 році якісний стан поверхневих водних об'єктів басейну річки Сіверський Донець в межах Донецької області був на рівні минулих років, концентрації забруднюючих речовин коливаються в межах середньобагаторічних значень в залежності від періоду року та фактичної водності річок.

Ймовірний стан водних ресурсів, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткового техногенного навантаження на водні ресурси. Можна зробити висновок, що у разі не затвердження Програми стан водних ресурсів залишиться не змінним.

2.3 Поводження з відходами

Проблема утворення, утилізації та екологічно-безпечного розміщення твердих побутових відходів (ТПВ).

Однією з найгостріших екологічних проблем в Донецькій області є проблема поводження з відходами. Накопичені в області у великих обсягах промислові

відходи (більше 896,4 млн т) чинять на навколишнє природне середовище техногенний вплив.

У розрахунку на 1 км² території області обсяг відходів I-IV класів небезпеки, накопичених у місцях видалення відходів, на кінець 2019 року дорівнює 33805,2 т, що у розрахунку на одну особу становить 216,1 т.

Донецька область характеризується наявністю гірничодобувної, металургійної, хімічної, енергетичної та інших галузей промисловості, діяльність яких призводить до утворення та накопичення великих обсягів промислових відходів.

Динаміка утворення відходів від промислових підприємств області представлена на рисунку 1.

Рисунок 1 - Динаміка утворення відходів від промислових підприємств області.

Обсяг утворення відходів I-III класів небезпеки в Донецькій області складає 147,3 тис. т.

Кількість промислових відходів, що утилізується, від основної маси утворених відходів представлена на рисунку 2. Рівень утилізації відходів за 2019 рік складає 21,1% від утворених. Для збільшення зазначеного показника, що буде свідчити про використання більш досконалих технологій, необхідне створення регіональних потужностей з утилізації промислових відходів.

Рисунок 2 – Кількість промислових відходів, що утилізуються

В області спостерігається високий рівень щільності населення (156 осіб на 1 км²), що призводить до утворення значної кількості побутових відходів. Утворення побутових та кількість накопичених побутових відходів за останні 3 роки наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Обсяги утворення та накопичення побутових відходів у 2017-2019 роках

Показник	2017 рік* (на 01.01.2018)	2018 рік* (на 01.01.2019)	2019 рік* (на 01.01.2020)
Утворення побутових відходів, тис. т	602,127	515,818	535,770
Накопичення побутових відходів, тис. т	26759,437	29022,677	18561,883

*згідно форми № 1-ТПВ «Звіт про поводження з твердими побутовими відходами»

Так, обсяги накопичення ТПВ у 2019 році зменшились після проведення топографічних зйомок карт полігонів ТПВ у містах Маріуполь, Бахмут, Покровськ.

Основним способом поводження з побутовими відходами залишається захоронення на полігонах/звалищах. Загальна кількість спеціально відведених для захоронення побутових відходів місць складає 23 одиниці.

Проблеми утилізації відходів гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості.

Наявність в області підприємств хімічної, коксохімічної, машинобудівної промисловості, чорної та кольорової металургії призвела до значних обсягів утворення і накопичення відходів та забруднення територій міст.

За даними, наданими Головним управлінням статистики у Донецькій області, відповідно до державного статистичного спостереження № 1 - відходи «Утворення та поводження з відходами», внаслідок виробничої діяльності підприємств, у 2019 році в області утворилося 25606,4 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, у т.ч. 147,3 тис. т. відходів I-III класів небезпеки.

Відносно загальноукраїнських обсягів в Донецькій області утворено 5,8% відходів I-IV класів небезпеки та 25,8% відходів I-III класів небезпеки. Відходів I класу небезпеки (надзвичайно небезпечні) утворилось 0,2 тис. т, II класу небезпеки (високо-небезпечні) – 12,5 тис. т, III класу небезпеки (помірно небезпечні) – 134,6 тис. т та IV класу небезпеки (мало небезпечні) – 25459,1 тис. т.

Ймовірний стан поводження з відходами, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткового навантаження у сфері поводження з відходами на території області. Можна зробити висновок, що у разі незатвердження Програми стан поводження з відходами залишиться незмінним.

2.4 Земельні ресурси та ґрунти

На території Донецької області в останні роки суттєво зменшилось внесення органічних добрив, які є вагомим джерелом повернення в ґрунт гумусу, елементів живлення рослин та відтворення мікробіологічного середовища. За узагальненими даними за 2018 рік по Україні органічних добрив внесено 0,5 т/га посівної площі, в Донецькій області 0,4 т/га. Необхідно звернути увагу на вкрай низький рівень гіпсування солонцюватих ґрунтів.

За результатами досліджень стану ґрунтів найбільша деградація притамана слаборозвиненим ґрунтам, які сформувались на щільних породах, на елювії щільних порід, крутих схилах, де є умови розвитку ерозійних процесів. Вміст гумусу, елементів живлення рослин таких видів ґрунтів низький та дуже низький, водний режим недостатній для нормального розвитку рослин. Загальна площа таких ґрунтів, які можуть належати до деградованих та малопродуктивних на території, яка підконтрольна українській владі, понад 12,3 тис. гектарів.

У найбільшій мірі деградують ґрунти агроєкосистеми. Причина нестійкого стану агроєкосистем зумовлена їх спрощенням фітоценозом, який не забезпечує оптимальності саморегуляції, постійності структури і продуктивності. І якщо у природних екосистемах біологічна продуктивність забезпечується дією природних законів, то вихід первинної продукції (урожаю) в агроєкосистемах цілком залежить від такого суб'єктивного чинника, як людина, рівня її агрономічних знань, технічної оснащеності, соціально-економічних умов тощо, і, таким чином, залишається непостійним. Наприклад, у разі створення людиною монокультури (пшениці, буряку, соняшнику, кукурудзи) в агроєкосистемі порушується видова різноманітність рослинних угруповань. Агроєкосистема спрощується, стає нестійкою, не здатною протистояти біотичному або екологічному стресу.

Таблиця 2

Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2651,7	100	2651,7	100	2651,7	100
у тому числі:						
1. Сільськогосподарські угіддя	2041,5	77,0	2041,3	77,0	2041,1	77,0
з них:						
рілля	1653,1	62,3	1652,9	62,3	1652,8	62,3
перелоги	0,7	0,003	0,7	0,003	0,7	0,003
багаторічні насадження	57,9	2,2	57,9	2,2	57,9	2,2
сіножаті і пасовища	329,8	12,4	329,9	12,4	329,7	12,4

2. Ліси і інші лісовкриті площі	204,0	7,7	204,0	7,7	204,1	7,7
з них вкриті лісовою рослинністю	189,5	7,1	189,5	7,1	189,6	7,1
3. Забудовані землі	199,7	7,5	200,1	7,5	200,3	7,5
4. Відкриті заболочені землі	10,1	0,4	10,1	0,4	10,1	0,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	100,4	3,8	100,2	3,8	100,2	3,8
6. Інші землі	94,5	3,6	94,5	3,6	94,5	3,6
Усього земель (суша)	2609,3	98,4	2609,3	98,4	2609,3	98,4
Території, що покриті поверхневими водами	42,4	1,6	42,4	1,6	42,4	1,6

Згідно з листом Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області від 24.04.2020 № 0-5-0.2-2222/2-20.

Таблиця 3

Порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі

Землі	Станом на 01.01.2020
Порушені, тис. га	25,122
% до загальної площі території	-
Відпрацьовані, тис. га	4,952
% до загальної площі території	-
Рекультивовані, тис. га	0,0677
% до загальної площі території	-

Згідно з листом Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області від 24.04.2020 № 0-5-0.2-2222/2-20.

Таблиця 4

Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2019 рік

Види земель	Усього на початок року		Проведено консервацію		Потребують консервації	
	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території
Землі тимчасової консервації	5,6	0,1	0	0	-	-

Згідно з листом Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області від 24.05.2020 № 0-5-0.2-2222/2-20.

Ймовірний стан земельних ресурсів та ґрунту, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткове техногенне навантаження на земельні ресурси, що розташовані на території області. Можна зробити висновок, що у разі не затвердження Програми стан земельних ресурсів залишиться не змінним.

2.5 Рослинний і тваринний світ

Рослинний світ

Рослинний світ Донецької області у зв'язку з її географічним розміщенням представлений, в першу чергу, степовими рослинними формаціями і частково лісостеповими та заплавними, та за багатством флори, різноманітністю і унікальністю видів дикорослих рослин не поступається іншим регіонам України, навіть таким, як Карпати і Крим. Але саме на південному сході України він зазнав найбільшої антропогенної трансформації внаслідок інтенсивного розвитку промисловості та сільського господарства, високого рівня урбанізації території. Тому збереження біорізноманітності флори є актуальною проблемою в регіоні.

Природні трав'яні екосистеми дуже змінилися внаслідок високого відсотку розорення території області та подекуди надмірного випасу худоби. Цілинні рештки природного степового травостою збережені у відносно невеликій кількості на територіях природно-заповідного фонду і окремими ділянками по балках та крутосхилах, де менше відбувається господарське навантаження на флору.

Сучасний склад флори Донецької області – це 1930 видів судинних рослин, що відносяться до 653 родів, 136 родин, серед яких 93 ендемічних і субендемічних (рівень ендемізму флори області складає 15% (близько 250 видів), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Чимало рослин, що мають реліктову природу в регіоні, поширення яких є диз'юнктивним або пограничноареальним. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19% від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих в Донецькій області. Серед раритетних видів флори Донецької області, 138 видів внесено до Червоної книги України, 7 – до Світового червоного списку, 41 вид – до Європейського червоного списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 285 охороняються на регіональному рівні. 220 видів з раритетної фракції флори (58,7% від їх загальної кількості) відомі у регіоні лише з 1-3 місцезнаходжень.

Фіторізноманітність на території Донецької області нерівномірна: найбільше видове багатство на Донецькому кряжі (близько 1600 видів), найменше – у басейнах малих річок, що відносяться до системи Дніпра (близько 800 видів); на території донецького Північного Приазов'я зростають близько 1220 видів, а на територіях, прилеглих до основного русла Сіверського Донця – близько 1200 видів.

Більше 90% видів флори відмічалось на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду різних категорій, 82% - на територіях об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Значним видовим різноманіттям характеризується рослинний світ національного природного парку «Святі Гори». Тут зосереджено більше третини фітоценотичного різноманіття рослинного покриву південного сходу України.

На території НПП «Святі Гори» виявлено 89 видів ґрунтових водоростей, 69 – лишайників, 1052 види грибів.

На території НПП «Святі Гори» зростають 4 види вищих рослин, занесених до списку Бернської конвенції, 18 видів вищих рослин, занесених в різні категорії Європейського червоного списку та 142 види вищих рослин, занесених до регіонального червоного списку. Спеціальні заходи для охорони цих видів не розроблялися, вони охороняються на території НПП у комплексі як частина природи.

Рослинний світ НПП «Меотида» нараховує 731 вид судинних рослин, які об'єднані в 324 роди, 84 родини і 4 відділи. Аборигенна фракція рослинного світу налічує 587 видів, що складає 80,3% від спонтанної флори НПП. Синантропну фракцію флори утворюють 227 видів, які складаються із апофітної (аборигенної) і адвентивної груп, до яких віднесено 83 (11,4%) і 144 (19,7%) видів відповідно.

Флора НПП «Меотида» включає значну кількість вузькоареальних таксонів (53 види), що вказує на своєрідність флори парку, 51 вид судинних рослин охороняються на регіональному рівні.

Рослинність парку представлена різнотравно-типчакково-ковиловими степами та їх петрофітним і геміпсамофітним (на косах) варіантами, луками, галофітними, літоральними, синантропними, прибережно - водними і водними угрупованнями.

До складу рослинного світу НПП «Меотида» входять 33 види, занесені до Червоної книги України, 11 – до Червоної книги МСОП, 20 – до Європейського Червоного списку (1991), 2 – до Додатку I Бернської конвенції. Разом – 52 види.

Ліси

Загальна площа лісів Донецької області складає 204,1 тис.га. За лісокористувачами територія лісового фонду Донецької області розподілена наступним чином: Донецьке обласне управління лісового та мисливського господарства – 121,8 тис.га (59,63%), Служба автомобільних доріг – 1,2 тис.га (0,59%), Управління Донецької залізниці – 8,0 тис.га (3,9%), НПП «Святі Гори» - 11,9 тис.га (5,83%), «Комунальне підприємство «Вода Донбасу» - 2,2 тис.га (1,08%), землі запасу та інші – 51,1 тис.га (25,03%).

Станом на 01.01.2020 загальна площа земель лісогосподарських підприємств Донецького обласного управління лісового та мисливського господарства склала 121814,9 га, з них покрита лісом 87067,63 га.

Більш ніж 70% лісових масивів області мають штучне походження і посаджені, перш за все, на землях, що піддаються впливу водної та вітрової ерозії, а також в заплавах річок і навколо штучних водойм. Структуру цих лісів на 51% утворюють дубові і на 25% соснові насадження. В той же час в області збережені особливо цінні природні (байрачні, заплавні) ліси, типові для степової зони.

Лісистість області складає 7,7%, що майже в двічі нижче, ніж в середньому по Україні, і нижче оптимального рівня (12%).

Динаміка площі лісових ділянок лісового фонду та запасу деревостанів

Донецька область	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Площа лісів, тис. га	204	204,1	204,1	204,1	204,1
Площа лісів, у % від загальної площі області	7,69	7,7	7,7	7,7	7,7

Ліси області віднесені до 1 категорії. Вони не мають промислового значення, виконують виключно природоохоронні та рекреаційні функції, підлягають особливій охороні, і тому рубки головного користування в них не проводяться. На території НПП «Святі Гори» відмічено 120 видів дерев, чагарників та напівчагарників. Крім аборигенних видів 48 видів - інтродукованих, з них 30 видів дерев і 18 – чагарників, які використовувались головним чином для озеленення населених пунктів та створення лісових культур.

Тваринний світ

Видовий склад фауни Донецької області нараховує понад 25 тисяч видів тварин різноманітних систематичних груп, з яких більше 24 тисяч видів представлені безхребетними тваринами (молюсками, комахами, багатоніжками, павукоподібними, ракоподібними, черв'яками та іншими). Хребетні тварини представлені рибами та круглоротими, амфібіями – 9 видів, рептиліями – 12 видів. На території області постійно перебуває та відмічається на прольотах, зальотах, зимівлі та міграціях понад 300 видів птахів, майже 50 видів ссавців.

Згідно з даними науковців 185 видів тварин, які перебувають на території області, занесені до Червоної книги України.

56 видів фауни занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES); 846 видів занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції); 157 видів занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS); 83 види охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA); 14 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

У Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області, затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 11.09.2017 № 333, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 29.09.2017 за № 1202/31070, занесено 185 видів тварин: 120 видів безхребетних та 65 видів хребетних тварин.

Природно-заповідний фонд Донецької області

Природно-заповідний фонд (далі - ПЗФ) Донецької області станом на 01.01.2020 має у своєму складі 173 території та об'єкта загальною фактичною площею 99996,67 га (3,77% території області).

У 2020 році частина об'єктів ПЗФ залишається на території області, яка тимчасово не контролюється українською владою, в тому числі Донецький

ботанічний сад (м. Донецьк), РЛП «Донецький кряж» (Амвросіївський та Шахтарський райони), «Зуївський» (м. Харцизьк) та окремі ділянки Українського степового природного заповідника (відділення «Хомутовський степ» (Новоазовський район), «Кальміуське» (Бойківський район), частина НПП «Меотида» та РЛП «Меотида» (Новоазовський район).

Регіональною програмою формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019-2022 років та схемою формування екологічної мережі Донецької області, затвердженими розпорядженням голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 19.03.2019 № 300/5-19, передбачено розроблення проєктів створення, зміни меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У 2017 році оголошено 4 нові території природно-заповідного фонду місцевого значення в Добропільському районі Донецької області, загальною площею 407,9 га. Розроблено 36 проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду Донецької області. Трьома райдержадміністраціями області було узгоджено створення протягом 2018-2019 р.р. 30 нових об'єктів природно-заповідного фонду області, загальною площею майже 3 тис. га. У 2017 році розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 20.12.2017 № 1697/5-17 «Про перейменування ботанічного заказника місцевого значення Крейдяна рослинність у села Кірове» змінено назву ботанічного заказника місцевого значення «Крейдяна рослинність у села Кірове» на «Крейдяна рослинність у села Свято-Покровське» (площею 342,3 га).

У 2018 році розпорядженнями голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації було створено 25 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, загальною площею 3751,13 га, зокрема, в Добропільському (2), Костянтинівському (2), Слов'янському (2), Бахмутському (1), Великоновосілівському (1), Покровському (4), Волноваському (2), Олександрівському (5), Нікольському (6) районах та м. Краматорськ (1) Донецької області.

Протягом 2019 року розпорядженнями голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації створено 25 нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, загальною площею 2735,65 га, а саме у: Бахмутському – 4 (площею 257,17); Великоновосілівському – 1 (площею 236,0 га); Костянтинівському – 4 (площею 215,8 га); Олександрівському – 7 (площею 338,78 га); Покровському – 1 (площею 96,8 га); Слов'янському – 8 (площею 1591,1 га) районах Донецької області.

З метою збільшення площі природно-заповідного фонду загальнодержавного значення департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації та Мінприроди України розглянули та погодили клопотання про необхідність оголошення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Кручі», орієнтовною площею 172,24 га, розташованого на території Темрюцької сільської ради в Нікольському районі, підготовлене науковцями національного природного парку «Меотида» та Українського степового природного заповідника. Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації були зібрані необхідні погодження із зацікавленими органами державної влади і місцевого

самоврядування. Мінекоенерго України було підготовлено проєкт відповідного Указу Президента України, який знаходиться на підпису.

Науковцями НПП «Меотида» підготовлене клопотання щодо розширення території НПП «Меотида» на майже 600 га, яке погоджено департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації, департаментом агропромислового розвитку та земельних відносин облдержадміністрації, Міністерством екології та природних ресурсів України, Головним управлінням Держгеокадастру у Донецькій області. Наразі Мінекоенерго України було підготовлено відповідний проєкт Указу Президента України.

Одночасно, у 2019 році було розроблено Проєкти створення 10 нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території Слов'янського (1), Бахмутського (2), Великоновосілківського (3), Добропільського (3), Покровського (1) районів Донецької області (на загальній площі близько 1400 га.)

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В Донецькій області знаходяться два водно-болотних угіддя міжнародного значення: «Затока Білосарайська та коса Білосарайська» (площа 2000 га, Мангушський район) та «Затока Крива та коса Крива» (площа 1400 га, Новоазовський район (частина території Донецької області, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження), які розташовані на узбережжі Азовського моря в межах національного природного парку «Меотида». Крім того, на території області існує багато інших водно-болотних угідь, що відповідають вимогам Рамсарської конвенції. Ці угіддя, як правило, використовуються в сільському господарстві, але, одночасно, відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття.

Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Регіональна екологічна мережа Донецької області (далі - РЕМ) є складовою національної екологічної мережі України, розбудова якої здійснюється в контексті реалізації в межах України Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995) і формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту.

Затвержені території Смарагдової мережі у Донецькій області займають 6,03% її площі:

- Український степовий природний заповідник - Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000019, (3355,00 га.);

- національний природний парк «Святі Гори» - Sviati Hory, UA0000029, (43437,00 га);

- регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж»* - Donetskyyi Kriazh Regional Landscape Park, UA0000063, (7451,00 га);

- регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» - Kleban-Byk Regional Landscape Park, UA0000064, (2912,00 га);

- національний природний парк «Меотида» - Meotyda, UA0000065, (22199,00 га);
- заказник «Пристенське» - Prystenske Zakaznyk, UA0000066, (358,00 га);
- Никанорівський – Nykanorivskyi, UA0000067, (652,00 га);
- Великоанадольський – Velykoanadolskyi, UA0000096, (2672,00 га);
- Червонооскільське водосховище - Chervonooskilske Reservoir, UA0000104, (10082,00 га);
- Грабова балка - Hrabova Balka, UA0000157, (1905,00 га);
- Dibrivskyi, UA0000202, (4481,00 га);
- Різниківський – Riznykivskyi, UA0000219, (547,00 га);

В грудні 2019 року до Мережі Емеральд включено ще 5 нових територій, які знаходяться на території Донецької області:

- Milova, UA0000274, (2211,70 га);
- Oleksandrivs'ki lakes, UA0000277, (14843,39 га – на території області, 15200,90 га - всього);
- Bilokuzmynivske, UA0000300, (2241,70 га);
- Kalmius river valley, UA0000314, (40142,90 га);
- Kayalo-Berdyanskyi, UA0000349, (452,00 га на території області, 12681,30 га - всього).

* – парк розташований на території, тимчасово не підконтрольній українській владі.

Ймовірний стан рослинного та тваринного світу, території з природоохоронним статусом, територій та об'єктів Смарагдової мережі, водно-болотних угідь міжнародного значення та об'єктів екомережі, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткове техногенне навантаження на об'єкти тваринного та рослинного світу на території області, зокрема на території з природоохоронним статусом та на території та об'єкти Смарагдової мережі.

У разі не затвердження Програми стан рослинного, тваринного світу, території з природоохоронним статусом, територій та об'єктів Смарагдової мережі, водно-болотних угідь міжнародного значення та об'єктів екомережі залишиться не змінним.

2.6 Аналіз захворюваності населення

Донецька область має найбільшу щільністю населення в Україні та один з найвищих рівнів урбанізації.

Станом на 01 січня 2020 року (за статистичними даними) в області проживає 4131,8 тис. осіб (9,9% від загальної кількості населення України). За щільністю населення область займає першу позицію – 156 осіб на 1 кв. км (по Україні –

69,4 особи на 1 кв. км). Частка населення області, що проживає у міських поселеннях, складає 90,9% (по Україні – 69,5%).

Демографічний розвиток Донецької області впродовж останніх років характеризується тенденцією до поступового спаду чисельності населення. За даними Державної служби статистики України, протягом 2015-2019 років чисельність населення області скоротилась на 165,5 тис. осіб, або на 3,9%, у тому числі за рахунок природнього скорочення – на 110,8 тис. осіб, міграційного скорочення – на 54,7 тис. осіб.

Зменшення населення пояснюється, в першу чергу, природними чинниками. Протягом останніх років народжуваність була значно нижче смертності, що спричинило від'ємний приріст населення. Сальдо міграції, також від'ємне, але міграція мала менший вплив на скорочення населення, ніж природні чинники.

З 2014 року частина території області є не підконтрольною українській владі. За оціночними даними на території, підконтрольній українській владі, проживає 1909,4 тис. осіб.

Частка жінок в структурі населення області складає 54,6 %, з них 34,4 % - це жінки старше 60 років і 29,6 % до 35 років. Серед чоловіків – 38,0 % у віці, молодшому за 35 років, і тільки 23,3 % старше 60 років.

В області природне скорочення населення у 2019 році склало 26,4 тис. осіб. У порівнянні із 2016 роком народжуваність скоротилась на 24,1%, а смертність збільшилась на 11,6%. Протягом 2018-2019 років смертність більше ніж у 2,5 рази перевищувала народжуваність. Як наслідок, відбувається старіння населення; зростає демографічне навантаження на осіб працездатного віку.

Середній вік населення Донецької області станом на 01.01.2020 становив 45,6 років, середній вік жінок – 48,3 років, чоловіків – 42,5 років.

Демографічне навантаження в області у 2019 році склало 716 осіб, що на 6,7 % вище середнього показника по Україні (671 особа). Більші показники має тільки Чернігівська область (717 осіб). При цьому, навантаження особами старше 60 років (503 осіб) має тенденцію до зростання та в 2,4 рази перевищує навантаження особами віком 0-15 років (213 осіб).

Аналіз динаміки захворюваності за класами хвороб свідчить, що найбільша частина населення схильна до захворювань органів дихання, систем кровообігу, шкіри та сечостатевої системи.

Потрапляння забруднюючих речовин в організм людини до органів дихання та травлення викликає ризик розвитку їх хвороби. До складу пилу можуть входити особливо небезпечні частинки, такі як свинець, кадмій, ртуть, діоксини. На населення, що мешкає поблизу промислових підприємств, можуть мати вплив сполуки речовин, що утворюються в результаті технологічних процесів.

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, слід виділити хвороби органів дихання, захворювання на хронічний бронхіт та астму, а також інфекційні захворювання та новоутворення.

Динаміку випадків захворювання по Донецькій області наведено в таблиці 6.

Динаміка випадків захворювання у Донецькій області

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань, тис.од.							
	Всього	у тому числі:						
		новоутворення	хвороби нервової системи	хвороби органів кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри та підшкірної клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2014*	1025,8	12,7	16,1	97,5	427,9	63,1	46,3	58,4
2015*	1003,7	12,9	16,0	99,3	404,8	55,1	48,9	64,3
2016*	1056,3	14,4	15,7	107,9	450,6	55,4	48,9	67,6
2017*	1035,3	13,9	15,2	104,1	436,4	55,9	49,8	63,4

* Без урахування території, яка тимчасово не підконтрольна українській владі

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що рівень захворюваності населення області хворобами, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, є достатньо високим.

Ймовірний стан захворюваності населення, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткового впливу на рівень захворюваності населення. Можна зробити висновок, що у разі не затвердження Програми стан захворюваності населення залишиться не змінним.

2.7 Аналіз впливу Програми на клімат

Боротьба зі зміною клімату і запобігання зміні клімату – це система заходів, спрямована на скорочення викидів парникових газів і стримування процесу зростання середньої глобальної температури атмосфери Землі. Перелік таких заходів визначено міжнародними угодами – Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, Кіотським протоколом до неї, Паризькою кліматичною угодою, а на національному рівні – Концепцією реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 932-р.

Характеристика клімату Донецької області

Клімат Донецької області формується під впливом температури повітря, опадів, сонячної радіації, повітряних мас, циркуляції атмосфери, підстильної поверхні, рельєфу. Уся територія знаходиться в помірному поясі, в області помірно-континентального клімату. Рівнинний характер поверхні території України сприяє вільному просуванню на територію Донецької області атлантичних, арктичних і континентальних повітряних мас. Взимку переважно північно-східні та східні вітри, влітку північно-західні і західні, на узбережжі Азовського моря – бризи. Максимальні швидкості вітру досягають 20 - 30 м/с. Середня температура у січні становить мінус 4-6 °С. Клімат нестійкий. У зв'язку з вторгненням теплих повітряних мас із заходу, морози часто змінюються відлигами. У холодну пору року переважає Азіатський антициклон.

Вже в третій декаді березня температура повітря швидко піднімається. На початку квітня на всій території області вона сягає 5 °С вище нуля. Найтепліший місяць – липень, середня температура якого становить 23,4 °С. Максимальна температура повітря в літній період близько 42 °С. Загальна тривалість без морозного періоду в північній частині області – до 172 днів, а у південній – до 198 днів.

Середня кількість атмосферних опадів в Донецькій області коливається від 350 мм (Приазов'я) до 550 мм (на Донецькому кряжі). Основна кількість опадів (76-82%) на території Донецької області випадає у вигляді дощу і тільки 18-24% – у вигляді снігу. Територія області відноситься до зони з недостатнім зволоженням. Максимальна кількість опадів випадає в травні-липні та вересні-жовтні, мінімальне взимку – січень-лютий. Дощі носять зливовий характер, короткочасні і охоплюють невеликі площі. Сніговий покрив досягає 10-30 см.

За кліматичними умовами в Донецькій області виділяється Донецький кряж. Він характеризується помірно континентальним кліматом, незважаючи на те, що лежить в зоні південних степів. Середня січнева температура на Донецькому кряжі - 7 °С, середня липнева + 22° С. Завдяки порівняно високим оцінкам Донецький кряж має більш вологий клімат, ніж навколишня його рівнина. Річна кількість опадів 450-550 мм. Самий дощовий місяць - липень. Коефіцієнт зволоження за рік 0,55-0,44.

Зима м'яка і нетривала. Для території області взимку характерна активна циклонічна діяльність. Початок зими – кінець листопада - початок грудня – відрізняється постійною хмарністю, туманами. Опади випадають у вигляді снігу. Заметілі на території області можуть спостерігатися протягом всієї зими. Весна настає з приходом теплих південних і західних повітряних мас, починається на півдні (Приазов'я) і поступово просувається на північ. Часто навесні після встановлення теплих температур, настають холоди, викликані припливом холодного арктичного повітря Азіатського антициклону. Іноді бувають штормові вітри східного напрямку, які видувають верхній шар сухого ґрунту. У цей час спостерігаються пилові бурі.

Літо спекотне, посушливе. У літній час ідуть дощі зливого характеру. Часті посухи, суховії і пилові бурі. Кінець літа характеризується зниженням температури повітря до + 15 °С і нижче.

Осінь на території області починається з поступового зниження температури повітря, посилення циклонічної діяльності, що проявляється у збільшенні днів з туманами і опадами. Однак бувають тривалі періоди, коли тримаються досить високі температури (+ 20° С). Поступово температура падає і на початку жовтня починаються заморозки на поверхні.

Ймовірний стан клімату, якщо Програму не буде затверджено.

Виконання заходів Програми не спричинятиме додаткового впливу на клімат на місцевому, регіональному та глобальному рівнях. Тому можна зробити висновок, що у разі не затвердження Програми стан клімату залишиться без змін.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які можуть зазнати впливу

Реалізація заходів Програми спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва. Очікується, що позитивного впливу від реалізації Програми зазнає регіон в цілому. Характеристика стану довкілля Донецької області, стислий аналіз стану здоров'я населення наведені згідно з загальнодоступними джерелами інформації у розділі 2 цього Звіту.

Робочою групою з проведення стратегічної екологічної оцінки проекту Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки (додаток 2, далі – робоча група з проведення СЕО) здійснено експертну оцінку впливу Програми на складові довкілля відповідно до контрольного переліку, наведеного у таблиці 7.

Таблиця 7

Ймовірний вплив Програми на складові довкілля (побудовано на підставі експертних оцінок)

Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			●	
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел			●	
3. Погіршення якості атмосферного повітря			●	
4. Появу джерел неприємних запахів			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			●	

Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води			•	
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)			•	
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			•	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			•	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			•	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту			•	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			•	
14. Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод			•	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			•	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів			•	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів			•	
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки			•	
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			•	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			•	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару			•	

Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			•	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, небезпечна діяльність на їх території тощо)			•	
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			•	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			•	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично прийнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)			•	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності, та зростанні кількості населення будь-якої території			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему. Зміни в структурі транспортних потоків			•	
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень			•	
39. Потреби нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			•	

Ймовірні наслідки	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу			•	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			•	+
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			•	
45. Суттєве вилучення будь-якого невідновлюваного ресурсу			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			•	
48. Суттєве порушення якості природного середовища			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть значними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямиий або опосередкований вплив на добробут людей			•	

Керуючись пріоритетними завданнями Програми та на основі експертних оцінок, представлених в таблиці 7, можна зробити висновки щодо ймовірного впливу Програми на окремі складові довкілля:

атмосферне повітря – наслідки відсутні;

водні ресурси – наслідки відсутні;

відходи – наслідки відсутні;

земельні ресурси – наслідки відсутні;

біорізноманіття – наслідки відсутні;

території та об'єкти Смарагдової мережі – наслідки відсутні;

об'єкти природно-заповідного фонду та екомережі – наслідки відсутні;

водно-болотні угіддя загальнодержавного значення – наслідки відсутні;

клімат – наслідки відсутні;

населення та інфраструктура – наслідки відсутні. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області. Натомість, реалізація заходу, направлено на популяризацію розвитку перспективних тематичних напрямків туризму, зокрема спортивно-оздоровчого, сільського зеленого туризму може опосередковано сприяти покращенню стану здоров'я населення.

екологічне управління, моніторинг та інше – наслідки позитивні: очікується підвищення рівня екологічної свідомості та обізнаності суб'єктів господарської діяльності з питань збереження навколишнього природного середовища внаслідок провадження заходів з екологічної освіти, популяризації принципів та стандартів соціально відповідального бізнесу.

Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом.

Основні екологічні проблеми Донецької області, що стосуються Програми, наведені в таблиці 8.

Таблиця 8

Екологічні проблеми Донецької області, що стосуються Програми

№ з/п	Екологічні проблеми
1	Низький рівень екологічної обізнаності представників бізнесу та населення, недостатня активність та самоорганізація суспільства з питань охорони довкілля
2	Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах
3	Відсутність економічних механізмів стимулювання розвитку екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення документа державного планування з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT – аналізу екологічних проблем Донецької області, що стосуються Програми, наведено в таблиці 9.

Таблиця 9

Результати SWOT - аналізу екологічних проблем Донецької області, що стосуються Програми

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні	1. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на підприємствах

2. Досвід виховання екологічної свідомості молоді, інформаційного забезпечення населення	2. Низька активність громадянського суспільства, низький рівень екологічної обізнаності та самоорганізації населення
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Надходження зовнішніх інвестицій до екологічно дружніх видів діяльності 2. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії 3. Стимулювання енергоефективності у виробництві 4. Подальший розвиток екологічного управління 5. Поступове підвищення рівня екологічної свідомості та корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів господарювання бізнесу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування 2. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства 3. Відсутність мотивації у суб'єктів господарювання щодо запровадження екологічно дружніх виробництв через неможливість швидкого отримання матеріальної вигоди 4. Невпровадження підприємствами новітніх екологічно безпечних технологій

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальше створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва є проблематичним. Це може негативно відзначитися на обізнаності суб'єктів господарської діяльності з питань збереження навколишнього природного середовища, знизити ефективність пропагування та стимулювання сталого використання природних ресурсів, відтворення екосистем, збереження біо- та ландшафтного різноманіття, використання екологічно безпечних та енергоефективних технологій з урахуванням міжнародних зобов'язань України, і, як наслідок, опосередковано може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення області.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення й затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019 має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України до 2030 року, які є орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів, проєктів нормативно-

правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

З метою забезпечення збалансованого екологічного розвитку території Донецької області проєкт Програми враховує положення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», кореспондується із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров'я населення, визначеними Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Відповідно до нормативно-правової бази України проєкт Програми відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;

- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;

- гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;

- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;

- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

До проєкту Програми включено низку заходів, направлених на реалізацію Плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 липня 2020 року № 853-р, зокрема:

- популяризація принципів та стандартів соціально відповідального бізнесу в Україні відповідно до положень Керівних принципів Організації економічного співробітництва та розвитку, Керівних принципів ООН з питань бізнесу та прав людини та Глобального договору ООН, а також позитивного досвіду та практики суб'єктів господарської діяльності щодо соціально відповідального бізнесу;

- популяризація секторальних керівництв Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема щодо відповідального ведення бізнесу для інституціональних інвесторів, комплексної перевірки конструктивної взаємодії із заінтересованими сторонами у видобувному секторі, для відповідальних ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції та у сфері виробництва одягу та взуття, стосовно процедур перевірки щодо відповідального ведення бізнесу.

Забезпечення загальної доступності проєкту Програми та звіту SEO відповідно до вимог Законів України «Про доступ до публічної інформації» і «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом здійснення публікацій у друкованих

засобах масової інформації та розміщення на офіційному веб-сайті Донецької обласної державної адміністрації.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що проєкт Програми, відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, враховує їх та пропонує комплекс заходів, які спрямовані на їх виконання.

Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань у інших напрямках співробітництва, наприклад, таких як зміна клімату, охорона озонового шару та інших, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проєкту документу державного планування, що є документом регіонального рівня.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Програми для біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів людської діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови. Кумулятивні ефекти можуть виникати з незначних за своїми окремими діями факторів, які, працюючи разом протягом тривалого періоду часу, поступово накопичуючись, підсумовуючись згодом в одному і тому ж районі, можуть викликати значні наслідки. Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації заходів Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Негативного впливу під час планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Можна зробити такі висновки щодо ймовірного впливу документу державного планування на довкілля:

Вплив на атмосферне повітря. Наслідки відсутні.

Вплив на водні ресурси. Наслідки відсутні.

Відходи. Наслідки відсутні.

Вплив на земельні ресурси. Наслідки відсутні.

Вплив на біорізноманіття. Наслідки відсутні.

Вплив на території та об'єкти Смарагдової мережі. Наслідки відсутні.

Вплив на об'єкти природно-заповідного фонду та екомережі. Наслідки відсутні.

Вплив на водно-болотні угіддя загальнодержавного значення. Наслідки відсутні.

Вплив на клімат. Наслідки відсутні.

Вплив на населення та інфраструктуру. Наслідки відсутні. Програма не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області. Натомість, реалізація заходу, направлено на популяризацію розвитку перспективних тематичних напрямків туризму, зокрема спортивно-оздоровчого, сільського зеленого туризму може опосередковано сприяти покращенню стану здоров'я населення.

Вплив на культурну спадщину. Наслідки відсутні. Реалізація Програми не призведе до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Наслідки позитивні: очікується підвищення рівня екологічної свідомості та обізнаності суб'єктів господарської діяльності з питань збереження навколишнього природного середовища внаслідок провадження заходів з екологічної освіти, популяризації принципів та стандартів соціально відповідального бізнесу.

Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, відсутня.

Транскордонний вплив. Транскордонний вплив під час реалізації положень Програми відсутній.

Таким чином, реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація заходів Програми має призвести до покращення соціально-економічної ситуації в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку економічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) не буде мати вплив на стан довкілля.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як відсутній.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків, зумовлених реалізацією Програми

Під час проведення аналізу ймовірних негативних наслідків для довкілля від реалізації Програми визначено, що проєкт Програми не передбачає реалізацію заходів, які мають безпосередній вплив на навколишнє середовище.

Разом з тим, передбачається виконання низки заходів, які матимуть позитивний вплив на підвищення рівня екологічної свідомості громадян та представників бізнес-спільноти, зокрема:

проведення інформаційних заходів (інтерактивні семінари, тренінги, круглі столи) щодо інтеграції екологічної складової у місцевий розвиток (зокрема ОТГ), та у діяльність суб'єктів господарської діяльності з питань застосування оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки;

популяризація та пілотне впровадження екологічно дружніх технологій відновлення живої природи та агроландшафтів, рекультивації та ревіталізації порушених земель, збереження цінних видів рослинного та тваринного світу, занесених до регіонального списку та Червоної книги України;

розроблення та поширення методичних рекомендацій щодо впровадження у господарську діяльність моделей невиснажливого господарювання та екологічно дружніх технологій (система очищення комунальних стоків, водопостачання, збереження водних і земельних ресурсів, енергозбереження, використання альтернативних джерел енергії, екологічно невиснажливий спосіб ведення присадибного господарства тощо);

організація та проведення циклу інтерактивних семінарів для популяризації моделей сталого виробництва та споживання;

проведення семінарів/тренінгів з питань впровадження інновацій на підприємствах, у тому числі у сфері енергозбереження та екологічної безпеки.

Очікується, що підвищення рівня екологічної свідомості громадян та представників бізнесу, впровадження суб'єктами господарювання екологічно дружніх технологій, у середньостроковій перспективі призведе до поступового поліпшення загального екологічного стану Донецької області.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).

Під час підготовки звіту про стратегічну екологічну оцінку визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

У контексті стратегічної екологічної оцінки Програми були розглянуті наступні альтернативи:

1. Гіпотетичний «нульовий» сценарій - передбачає оцінку та прогнозування ситуації у разі незатвердження цього документу державного планування.

При обранні цієї альтернативи зовнішні загрози та внутрішні проблеми, визначені у SWOT-аналізі, зберігаються, та з високою ймовірністю ніяк не впливають на існуючу екологічну ситуацію.

2. Оптимістичний сценарій – потребує оцінки та прогнозування ситуації у разі затвердження цього документу державного планування.

У разі обрання цієї альтернативи передбачається реалізація заходів Програми, що має призвести до поступового збільшення питомої ваги зайнятих у малому та середньому бізнесі в загальному обсязі працездатного населення області,

створення нових робочих місць, зменшення рівня безробіття та зниження соціальної напруженості у регіоні, підвищення рівня доходів у цьому секторі економіки, створення сприятливого середовища для розвитку конкуренції, підвищення ефективності підготовки, перепідготовки кадрів для сфери малого та середнього підприємництва, активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності малих та середніх підприємств та отримання запланованих надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Проведення активної просвітницької роботи екологічної спрямованості сприятиме підвищенню обізнаності суб'єктів господарської діяльності з питань збереження навколишнього природного середовища, створенню необхідних умов для запровадження суб'єктами господарювання енергоефективних технологій, моделей сталого виробництва та споживання, екологічно дружніх технологій тощо.

Таким чином, оптимістичний сценарій передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін, наведених у SWOT-аналізі, за умов нівелювання або нейтралізації загроз.

Отже, зважаючи на викладене, найбільш виправданим є вибір другої альтернативи, що передбачає затвердження та реалізацію Програми.

При підготовці звіту про стратегічну екологічну оцінку труднощі не були виявлені.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справить негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Не зважаючи на зазначене рекомендується здійснення наступних контрольних заходів:

відстеження кількості осіб, залучених в рамках Програми до проведення заходів, направлених на популяризацію серед бізнес-спільноти переваг впровадження екологічно дружніх технологій, підвищення обізнаності суб'єктів господарської діяльності з питань збереження навколишнього природного середовища, пропагування та стимулювання сталого використання природних ресурсів.

Оскільки Програма є документом державного планування з обмеженим терміном дії, пропонується здійснити моніторинг виконання Програми, обмежившись періодом дії Програми.

Обов'язок зі здійснення моніторингу виконання Програми покладається на департамент економіки Донецької обласної державної адміністрації.

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми наведено в таблиці 10.

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

№	Індикатор
Екологічне управління	
1	Кількість суб'єктів підприємництва, залучених до заходів з екологічної освіти

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності).

На теперішній час Донецька область знаходиться в зоні проведення операції Об'єднаних сил, а частина її території (включаючи територію, по якій проходять кордони з сусідньою країною) тимчасово не підконтрольна українській владі. Процеси, які відбуваються на цій території, на даний момент є неконтрольованими та мають наслідки, які важко оцінити.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, передбаченої пунктами 1-10 цієї частини, розраховане на широку аудиторію.

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, бізнес-асоціаціями, громадськими об'єднаннями підприємців, підприємствами, установами та організаціями з метою створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, забезпечення зайнятості населення, підвищення конкурентоспроможності продукції малих і середніх підприємств.

Програмою визначені три основних напрямки розвитку малого і середнього підприємництва:

I. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва.

II. Популяризація підприємницької культури, розвиток підприємницьких навичок.

III. Підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва.

Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях та екосистемний підхід та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування.

До проєкту Програми включено низку заходів, направлених на реалізацію Плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 липня 2020 року № 853-р.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації заходів Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Негативного впливу під час планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Навпаки, реалізація окремих заходів Програми має призвести до підвищення екологічної обізнаності суб'єктів господарської діяльності, стимулювання сталого використання природних ресурсів, відтворення екосистем, збереження біо- та ландшафтного різноманіття, використання екологічно безпечних та енергоефективних технологій, та як наслідок опосередковано сприяти поліпшенню загального екологічного стану Донецької області.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, відсутня.

Обґрунтовано, що затвердження та реалізація Програми є найбільш виправданою альтернативою подальшого розвитку. У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як відсутній.

Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля рекомендується здійснювати за таким екологічним індикатором (показником), як кількість суб'єктів підприємництва, залучених до заходів з екологічної освіти.

Заступник директора департаменту –
начальник управління розвитку
реального сектору економіки
департаменту економіки
облдержадміністрації, голова робочої
групи

Д.В. Снопенко

Заступник начальника Сіверсько-
Донецького басейнового управління
водних ресурсів

Н.О. Білоцерківська

Начальник управління розвитку
підприємництва, адміністративних
послуг та ринкового середовища
департаменту економіки
облдержадміністрації

І.В. Дудуляк

Заступник директора департаменту –
начальник управління економіки
природокористування, поводження з
відходами та оцінки впливу на довкілля
департаменту екології та природних
ресурсів облдержадміністрації

Я.Ю. Дьякова

Старший науковий співробітник
відділу проблем економіки підприємств
Інституту економіки промисловості
Національної академії наук України,
кандидат економічних наук, доцент

Т.Ю. Коритько

Завідувач відділу проблем регуляторної
політики і розвитку підприємництва
Інституту економіки промисловості
Національної академії наук України,
доктор економічних наук, професор

В.І. Ляшенко

В.о. начальника управління
землеустрою та охорони земель
Головного управління
Держгеокадастру у Донецькій області

Д.М. Павлюк

Начальник відділу атмосферного
повітря департаменту екології та
природних ресурсів
облдержадміністрації

М.В. Стригіна

Голова Громадської спілки «Екологічна
асоціація «Екосистема»

Н.В. Тітомир

Старший науковий співробітник
відділу економічних проблем розвитку
промислового виробництва Інституту
економіки промисловості Національної
академії наук України, кандидат
економічних наук

Г.Ф. Толмачова

Заступник начальника управління –
начальник відділу розвитку
підприємництва управління розвитку
підприємництва, адміністративних
послуг та ринкового середовища
департаменту економіки
облдержадміністрації, секретар робочої
групи

С.В. Карагодова

Додаток 1
до Звіту про стратегічну екологічну
оцінку Регіональної програми
розвитку малого і середнього
підприємництва в Донецькій
області на 2021-2022 роки

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
2. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.
3. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування: наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (із змінами).
Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf,
http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/MR-provedennya-SEO_iz-zminami.pdf.
5. Практичний посібник для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Методичні рекомендації для проведення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування». – Асоціація міст України (АМУ), проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (проект ПРОМІС). – Київ, 2019.
6. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2017 році. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2018 році. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
8. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2019 році. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
9. Екологічний паспорт Донецької області за 2017 рік. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
10. Екологічний паспорт Донецької області за 2018 рік. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
11. Екологічний паспорт Донецької області за 2019 рік. Режим доступу: <http://ecology.donoda.gov.ua/standovkillya/>.
12. Статистична інформація. Навколишнє середовище. Режим доступу: <http://donetskstat.gov.ua/statinform1/environment.php>.

Додаток 2
до Звіту про стратегічну екологічну оцінку Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки

СКЛАД
робочої групи з проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту
Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в
Донецькій області на 2021-2022 роки

Снопенко Дар'я Валеріївна	заступник директора департаменту – начальник управління розвитку реального сектору економіки департаменту економіки облдержадміністрації, голова робочої групи
Карагодова Світлана Володимирівна	заступник начальника управління – начальник відділу розвитку підприємництва управління розвитку підприємства, адміністративних послуг та ринкового середовища департаменту економіки облдержадміністрації, секретар робочої групи
Члени робочої групи:	
Білоцерківська Наталія Олексіївна	заступник начальника Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів
Дудуляк Ірина Вікторівна	начальник управління розвитку підприємства, адміністративних послуг та ринкового середовища департаменту економіки облдержадміністрації
Дьякова Яна Юріївна	заступник директора департаменту – начальник управління економіки природокористування, поводження з відходами та оцінки впливу на довкілля департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Коритько Тетяна Юріївна	старший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, кандидат економічних наук, доцент

Ляшенко В'ячеслав Іванович	завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, доктор економічних наук, професор
Павлюк Денис Миколайович	в.о. начальника управління землеустрою та охорони земель Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області
Стригіна Марія Володимирівна	начальник відділу атмосферного повітря департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації
Тітомир Наталія Вікторівна	голова Громадської спілки «Екологічна асоціація «Екосистема»
Толмачова Ганна Федорівна	старший науковий співробітник відділу економічних проблем розвитку промислового виробництва Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, кандидат економічних наук

Склад робочої групи з проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2021-2022 роки затверджено наказом департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації від 07 серпня 2020 року № 35/0/43-20 (із змінами).